

DUBRAVKA IVŠIĆ

Kako smo došli iz *apoteke* u *butik* i *butigu*?

Riječ *apoteka* sinonim je hrvatske riječi *ljekarna* i posuđenica iz grčkoga (*ἀποθήκη* (*apothḗkē*) ‘sprema, žitnica’). U hrvatski je dospjela uz posredovanje latinskoga *apothēca* ‘skladište, spremište’ i možda njemačkoga *Apotheke*. Lik *apoteka* u hrvatskome je posvjedočen od 18. stoljeća. Ranije je, pak, od 17. stoljeća, zabilježen lik *apateka* u kajkavskim tekstovima. Taj je lik u hrvatski dospio možda uz posredovanje bavarskih njemačkih govora. Preko latinskoga *apothēca* grčka je riječ posuđena i u mađarski *patika* ‘ljekarna’, a iz mađarskoga u neke hrvatske govore, usp. kajkavski i štokavski *pateka*.

Grčka riječ *ἀποθήκη* izvedenica je od glagola *ἀποτίθημι* (*apotithēmi*) ‘odlagati, spremati’. Taj je glagol složen od prefiksa *ἀπο-* (*apo-*) ‘od’, koji je postao od indoeuropskoga **h₂epo* (od čega je i hrvatski prijedlog *po*), i glagola *τίθημι* (*tithēmi*) ‘staviti’, koji je pak postao od indoeuropskoga korijena **dʰeh₁-* ‘staviti, položiti’ (od kojega je i hrvatski *djenuti*, latinski *facio* ‘činiti’). Doslovno bi značenje grčke složenice *ἀποθήκη* bilo ‘mjesto na koje se odlaže’. U srednjemu je vijeku značenje preneseno preko ‘skladište’ na ‘trgovina mješovitom robom’ i ‘trgovina u kojoj se priređuju i prodaju lijekovi’. Prve ljekarne u Europi pojavljuju se u 12. stoljeću u talijanskim gradovima. U hrvatskim primorskim gradovima ljekarne se otvaraju od 13. stoljeća (prva se spominje u Trogiru 1271. g.), a od 14. stoljeća spominje se ljekarna na zagrebačkome Griču.

Grčka je riječ dospjela i u romanske jezike, u kojima se zadržalo značenje ‘trgovina mješovitom robom’. U talijanskome je grčki *ἀποθήκη* dalo *bottega* ‘prodavaonica, trgovina’, a iz talijanskoga je riječ posuđena u hrvatski, pa se u čakavskim govorima za ‘prodavaonicu, trgovinu’ govori *butiga*. U francuskome je *ἀποθήκη* dalo riječ *boutique* (vjerojatno uz posredovanje provansalskoga), što je posuđeno u hrvatski kao *butik*. U francuskoj je riječi značenje ‘trgovina’ specijalizirano na ‘(malena) prodavaonica modne odjeće i obuće’.

Sličan pomak značenja ‘skladište, spremište’ > ‘trgovina’ postoji i u ruskoj riječi *магазин* (*magazin*) ‘trgovina’, što je preko talijanskoga *magazzino* posuđeno iz arapskoga *mahāzin* (mn.) ‘skladište’. I hrvatska riječ *magazin*, također posuđenica iz talijanskoga *magazzino*,

.....
 U talijanskome je grčki *ἀποθήκη* dalo *bottega* ‘prodavaonica, trgovina’, a iz talijanskoga je riječ posuđena u hrvatski, pa se u čakavskim govorima za ‘prodavaonicu, trgovinu’ govori *butiga*. U francuskome je *ἀποθήκη* dalo riječ *boutique* (vjerojatno uz posredovanje provansalskoga), što je posuđeno u hrvatski kao *butik*.

osim češćega značenja '(ilustrirani) časopis' ima i značenje 'skladište', a donedavno su se i robne kuće nazivale *robnim magazinima*.

Drugi dio grčke riječi, *-θήκη (-thēkē)*, osim kao sufiks u grčkome postoji i kao samostalna riječ *θήκη (thēkē)* 'kovčeg, škrinja, ormar'. Grčka riječ *θήκη* posuđena je u latinski kao *thēca* 'kutija, omot, korice', a poslije i u hrvatski kao *teka* 'bilježnica'. Još su se u grčkome sufiksom *-θήκη* tvorile brojne složenice, od kojih su neke dospjele u europske jezike te u hrvatski, npr. *biblioteka* od *βιβλιοθήκη (bibliothēkē)* 'zbirka knjiga, knjižnica' ili *hipoteka* od *ὑποθήκη (hypothēkē)* 'polog'. Sufiks *-thēkē* u značenju 'spremište, zbirka' postao je produktivan u europskim jezicima, pa su njime i u novije doba tvorene mnoge riječi, npr. *gliptoteka* 'zbirka izrezbarenoga (tj. kipova)', *pinakoteka* 'zbirka slika', *vinoteka* 'zbirka ili spremište vina', *fonoteka* 'zbirka zvukovnih zapisa', *videoteka* 'zbirka videosnimka', *kinoteka* 'zbirka filmova', *diskoteka*, izvorno 'zbirka gramofonskih ploča', i još najnovija – *datoteka* 'zbirka ili spremište podataka'.

Ovime završavamo jezičnu šetnju od *apoteke* do *butika* i *butige*, uz kraća zaustavljanja kod *biblioteke*, *vinoteke* i *kinoteke*.

Riječ *ljekarna* zanimljiva je i stoga što se opire tvorbenome pravilu da se nazivi mjesta na kojima se što prodaje u hrvatskome standardnom jeziku tvore sufiksom *-arnica* (npr. *voćarnica*, *slastičarnica*, *pekarnica*), a ne sufiksom *-arna* (riječi *voćarna*, *slastičarna*, *pekarna* pripadaju razgovornomu stilu). Razlog koji se za to navodi jest taj da je riječ *ljekarnica* već značenjski zauzeta te označuje 'ženu koja radi u ljekarni'.

Preplatite se na treće godište *Hrvatskoga jezika!*

Preplatiti se možete putem e-adrese hrjezik@ihj.hr ili mrežnih stranica knjige.ihj.hr. Uplate se šalju na račun u Privrednoj banci Zagreb: HR6023400091110616363 s naznakom „za *Hrvatski jezik*”. Svi pretplatnici postaju članovi Kluba pretplatnika časopisa *Hrvatski jezik* te ostvaruju pravo na 40 % popusta na sva institutska izdanja.